

Lette Vos

Een talige vriendschap

Lette Vos (1992) deed de Bachelor Engelse Taal & Cultuur aan de Universiteit Utrecht en de University of Manchester. Met een scriptie over opera in (Nederlandse) vertaling studeerde ze in 2015 cum laude af van de Master Literair Vertalen. Sindsdien vertaalde ze werk van o.m. Bernardine Evaristo, Cólom Tóibín, Sara Baume, Josephine Johnson, Rose Tremain en Rachel Cusk en bleef daarnaast tot 2021 als junior-docent vertalen en vertaalwetenschap verbonden aan de Universiteit Utrecht. Ze publiceerde in verscheidene (literaire) tijdschriften vertalingen, artikelen en columns en geeft regelmatig workshops en lezingen. Haar vertaling van Girl, Woman, Other van Bernardine Evaristo stond op de shortlist voor de Europese Literatuurprijs 2021. In 2024 was ze voor dezelfde prijs genomineerd met Weken maanden jaren van Sara Baume. Ze is tevens werkzaam als klassiek zangeres bij diverse ensembles, zoals Cappella Amsterdam en La Sfera Armoniosa. 'Een talige vriendschap' was haar bijdrage aan de Vertalersgeluktournee 2024.

Een talige vriendschap

Contact met de schrijver kan soms een essentiële stap binnen het vertaalproces zijn, als een bepaald vertaalprobleem meer toelichting, toestemming of een mening van de schrijver vereist. Vaak is het vooral een leuke, inspirerende manier om een paar onzekerheden weg te nemen en je waardering voor het boek te uiten. Het is helaas niet vanzelfsprekend dat je ook daadwerkelijk met hem of haar van gedachten kunt wisselen. Allereerst moet de schrijver in kwestie nog leven, maar ook bij levende schrijvers verloopt het contact lang niet altijd rechtstreeks; soms gaan mijn vragen via de uitgever én de agent, en krijg ik na een hoop ge-forward een geparafraseerde reactie van drie woorden ... Dat voelt wat onpersoonlijk, zeker gezien het feit dat je als vertaler een eenzijdige band met de

schrijver opbouwt die bijna als vriendschap kan voelen: je kruipt immers in zijn of haar huid om te doorgronden wat er met bepaalde woord-, vorm- en stijlkeuzes is bedoeld, om dit vervolgens naar beste kunnen in je eigen taal te herscheppen.

Mijn mailwisseling met Sara Baume is in dit opzicht uniek: zij is de enige schrijver met wie ik tot nu toe meer uitwissel dan inhoudelijke kwesties of eventueel wat complimenten, en die ik volmondig een vriendin durf te noemen. Sterker nog, ik heb tijdens een rondreis door Ierland zowel bij haar moeder thuis als bij Sara en haar vriend geloged. In 2015 werd ik als beginnend vertaler aan haar gekoppeld in het kader van The Chronicles, een programma voor jonge schrijvers en vertalers op festival Crossing Border, waarna ik naast werk vragen over de drie boeken die ik inmiddels van haar heb vertaald regelmatig met haar mail over ons wel en wee. Zo wisselden we uit welke impact de coronapandemie op onze levens had, deelde ik nieuws over mijn zwangerschap en vertelde zij over de honden die na het overlijden van de inspiratiebronnen voor personages Voss en Pip hun dagen kleur geven.

In het soort vragen dat ik aan schrijvers stel zijn grofweg vier categorieën te onderscheiden:

- 1) begripvragen – als ik echt niet snap wat er bedoeld wordt, ondanks uren googelen of overleg met anderen, of het dénk te snappen, maar dat toch niet helemaal zeker weet;
- 2) ambiguïteit – als de brontekst meerdere dingen kan betekenen, wat waarschijnlijk ook de bedoeling is, maar ik in het Nederlands geen natuurlijke manier vind om beide betekenislagen te behouden. Ik leg dan uit welke richtingen ik op kan gaan en proef bij de schrijver of deze een voorkeur heeft;

- 3) mogelijke fouten – als ik vermoed of weet dat de auteur (onbedoeld of ongewenst) een vergissing maakt, wat met name voorkomt als ik met manuscripten werk;
- 4) taalverschillen – als de Nederlandse taal een bepaalde keuze vereist waarvoor de brontekst onvoldoende handvatten geeft. Een klassiek voorbeeld van het laatste type vraag is het neutrale ‘you’ tegenover het formele ‘u’ en informele ‘jij’ – hoe zouden bepaalde personages elkaar aanspreken?

Toen ik bezig was met de vertaling van *Seven Steeples*, oftewel *Weken maanden jaren*, heb ik uit alle categorieën voorbeelden aan Sara voorgelegd. Het boek was weliswaar een feest van herkenning – het is fictie, maar het beschreven huis lijkt verdacht veel op dat waar ik logeerde, en Voss en Pip lijken als twee druppels water op de honden waarmee ik ooit een rondje om een Iers meer wandelde –, maar er bleef toch meer dan genoeg te twijfelen over. Haar woordkeuze is soms opvallend of zelfs ronduit vaag, maar ik weet inmiddels dat ze vaak juist heel specifieke dingen bedoelt. Mijn eerste mail met vragen introduceerde ik als volgt:

‘As “promised” (or is threatened more apt?), I’ve accumulated a number of questions; they are mostly words or phrases where I couldn’t really see the image you’re conveying, or am not sure whether I’m seeing the right one. I’ve listed them here, feel free to answer as bluntly/briefly as you please and in any format you like. I’m very sorry for dumping this all on you, but I do love picking your brain about things – after all, you picked your own brain first...’

Hierop volgde een lijst met twaalf vragen, zoals deze:

‘p78: “They casually disseminated, shot, exploded.” – This still refers to the “individual items of lawn squalor”, correct? And maybe the cows/cosmos? I’m struggling to see what you mean by “shot” => do the dogs throw them? Do they fly in different directions of their own accord (which seems physically unlikely)? In short: what on earth is the lawn squalor doing? :-)’

Sara’s antwoord luidde:

‘Haha, hmmm, yes. What on earth was I talking about? I suppose by “shot” I was thinking of when Bell and Sigh go outside and play with the dogs and throw the balls and toys around, or kick them. And the cows do occasionally break into a run, or prance about a bit, which always shocks me.’

Omdat ik nogal visueel ben ingesteld voeg ik ook weleens linkjes toe naar afbeeldingen, om te polsen of ik het juiste beeld voor ogen heb. Zo ja, dan kan ik op zoek naar het juiste woord of de meest toepasselijke beschrijving in de vertaling, waarbij ik soms de formulering van de brontekst enigszins loslaat ten behoeve van begrijpelijk en natuurlijk Nederlands.

Op zich kun je dit soort knopen als vertaler (al dan niet in overleg met de uitgever) best zelf doorhakken – als de schrijver niet meer leeft, zul je wel moeten! Ook bij nog levende schrijvers is het zeer onwaarschijnlijk dat hij of zij ooit zal weten dat je ergens een bepaalde ingreep hebt gedaan. Zelfs op interpretatiefouten kunnen de meesten je niet betrappen: ze zijn de taal niet machtig en zijn voor de beoordeling van een vertaling van hun werk zodoende aangewezen op de mening van anderen. In die zin heeft inhoudelijk contact met auteurs ook voor hen een meerwaarde, omdat je ze op die manier betreft bij het vertaalproces en de talige ‘vriendschap’ dus minder eenzijdig maakt. Door het soort vragen dat je stelt kunnen ze zich een beeld vormen van jouw *‘feeling’* met het boek (aldus Sara).

Mij levert het in de eerste plaats natuurlijk informatie op, en zekerheid dat je met een bepaalde vertaalkeuze op het juiste spoor zit. Toch is het bovenal inspirerend als je samen met een schrijver in zijn of haar werk kunt duiken, waardoor je als vertaler even nóg dichterbij het schrijfproces staat.